

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CLI. Ordo servandus in satisfaciendo creditoribus, dum omnibus
debitor satisfacere non potest.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

cure restituendo: si enim commodatarius & locatarius tenentur ad restituendum valorem, dum res ab ipsis remissa per intermedium personam, fraude istius personæ perit, quanto magis fur? Sibi ergo imputet, quod exactissimam diligentiam non adhibuit ad hoc ut is cui res debetur, eam reciperet, eamque intermedia persona non retineret: quia (inquit S. Antoninus p. 2. tit. 2. c. 4. §. 1.) non esset propter hoc liberatus. Ideo non confidat (inquit) de Prædicatoribus, & Confessoribus, & Quæstnariis, qui quarunt pecunias, non animarum salutem.

CAPUT CL.

Ordo servandus in restitutione, ratione rei acceptæ, & injusta acceptionis.

1438 **D**icendum 1°. cum communi, quod dum res aliena extat in specie apud debitorem, & aliena certo cognoscitur, primo loco, & ante omnes alios creditores, domino suo restituenda est, si notus sit; vel danda pauperibus, si domini noticia haberi nequeat. Quia dignum & justum est, quod dominus ante omnes creditores jus habeat præferentiæ, respectivè ad rem suam: cum res unaquæque suapte naturâ specialissimè clamet ad dominum suum.

1439 Nec refert quod pauperes non magis sint domini istius rei, quam alii creditores. Quia voluntas domini equidem præsumitur talis, ut sua res in utilitatem suam spiritualem in persona pauperum applicetur, dum applicari non potest in utilitatem suam temporalem.

1440 **D**icendum 2°. cum S. Thoma q. 62. a. 7. ad 2. quod ratione injustæ acceptionis principaliter tenetur restituere, qui est principalis in facto; principaliter quidem præcipiens actionem injustè damnificativam; secundariò verò exequens, & consequenter alii per ordinem. Quia verò ratione rei acceptæ etiam tenetur, qui rem alienam mala fide, suâ autoritate consumpsit, perinde ac si res aliena adhuc extaret apud ipsum, primo & ipse loco tenetur. Cum enim sua injustitia in consumendo ipsi non debeat patrocinarî; per consequens ipsum melioris non debet conditionis efficere, quam si non consumpsisset. In facto proinde isto ipse est principalis, sicut & qui jussit, vel coëgit (terrendo, minando, &c.) necnon qui consuluit, vel rogavit nomine suo damnum inferri. Omnis (inquam) ille est prima seu principalis causa damni: quia cæteræ concausæ non agunt nisi ut ab iis motæ. Ipsos deinde sequitur executor, qui est prima causa respectivè ad reliquos cooperantes; qui proinde, prout distincti ab executore & causa simpliciter principali, cum non sint prima causa, primo non tenentur loco, sed solum in defectum causæ principalis, & exequentis, cujus censentur quasi causæ accessoriæ, & coadjutrices. Quod enim faciunt, suo no-

mine non faciunt, sed nomine principalis, vel saltem ut ab ea motæ & applicatæ, adedque ut coadjutrices exequentis. Et idè reliquæ istæ causæ, quæ directè ac positivè cooperantur, comparatæ quidem ad invicem, censentur quasi ejusdem gradûs (eò quod parva videatur inter eas differentia: cum una non sit alteri subordinata) tenentur tamen ante causas solum indirectè & negativè cooperantes, quæ non nisi ultimo tenentur loco, nimirum post cooperantes directè & positivè, quas diximus æquali gradu teneri inter se, sic tamen ut unusquisque cooperantium pro rata parte restituat sive plus, sive minus, arbitrio boni viri, secundum quod plus vel minus cooperatus fuerit.

Dicendum 3°. quod totum damnum restituyente principali, seu illo qui primo loco tenetur, vel remissione ipsi factâ per personam læsam, cæteri liberantur: utpote non obligati nisi in defectum ipsius. Si tamen remissio fiat uni ex concausis secundariis, causa principalis non liberatur; uti nec aliæ concausæ pro sua rata. Quod si principali non restituente, concausæ secundariæ restituerint, principalis tenetur iis restituere, uti docet S. Thomas loco citato. Similiter si uno ex pluribus principalibus restituente, cæteri comprincipales non restituerint, cæteri tenentur illi restituere pro sua parte.

CAPUT CLI.

Ordo servandus in satisfaciendo creditoribus, dum omnibus debitor satisfacere non potest.

ANte omnia quisquis rem alienam habet in specie extantem, v. g. ex contractu depositi, locati, commodati, &c. eam domino suo debet restituere. Ob rationem n. 1425. allatam.

Hinc emptor venditori ante omnia restituere debet rem numeratò emptam, si pretium nondum solverit, nec venditor verbo emptoris fidens, illud pro soluto habuerit. Tunc namque, etsi tradita fuerit, in emptoris dominium nondum transit, sed jure communi adhuc manet sub dominio venditoris, nisi obtet specialis lex, vel consuetudo loci, uti colligitur ex Instit. de rer. vendit. §. venditor. Videri potest Lessius l. 2. c. 15. dub. 1. Idem, ob eandem rationem, dicendum de re creditò empta à Fisco, vel Ecclesia, sed non ab aliis. Quia res ab aliis creditò empta, secutâ traditione, hoc ipso transit in dominium emptoris. Eam quidem Cajetanus, Medina, Navarrus, putant manere tacitè hypothecatam, pro pretio nondum soluto, nisi pro eo venditor pignus vel fidejussorem acceperit; adedque, quamdiù adhuc apud emptorem extat, ante omnia venditori restituendum. Sed quamvis tacita ista hypotheca rationabiliter constitui possit: quia tamen nullo jure probatur constituta, contra Cajetanum, &c. sentiunt Covarru-

vias, Molina, Malderus, &c.

1443 Juxta dicta etiam præcedenti capite, debet (inquit S. Antoninus 2. p. tit. 2. c. 7. §. 1.) prius restitui rapina, furtum, & usura (id est res rapta, furtoque & usura furtive, si adhuc extet) quam debita licito modo contracta: quia ex rebus ejusmodi creditoribus solvere, hoc esset offerre holocaustum de rapina; sicut si injuste acciperetur ab aliquo divite quod spiritus est, ut daretur elemosyna pauperi, ut dicit Augustinus in ean. forte 14. q. 5.

1444 Secundò, dum debitor nihil habet alienum in specie, solvenda sunt quæ debentur pro expensis funeris, ante omne aliud debitum, etiam hypothecatum. L. impensa, & L. are alieno ff. de Religiosis, & sumpt. funer.

1445 Tertio, debita certa prius solvenda sunt, quam incerta, id est quorum creditores vel sunt ignoti, vel certò non cogniti. Ita sanctus Antoninus citato cap. 7. in princip. his verbis: Restitutio certorum præponenda est restitutioni incertorum. Sciendum igitur, quòd certa omnia obligata restitutioni, id est cum sciuntur persone, quibus faciendæ est, prius integraliter solvenda sunt, quam restituantur incerta, quando scilicet sciuntur, vel dabitur bona restituentis non sufficere ad utrumque. Nam tunc restituenda sunt plenè & integraliter certa. Similiter S. Bernardinus Senensis serm. 39. in Fer. 6. post Domin. 4. Quadrag. a. 3. c. 1. Priusquam restituantur incerta, restitui debent certa. Ad cuius intelligentiam ponatur casus, & datur unus, qui decem millia habuit de usuris, vel de rapinis; inter quæ quinque millia reperiantur certa, & quinque millia incerta sint:

tamen in morte de bonis istius non inveniuntur nisi tria millia; & sic non sufficiunt ad satisfaciendum solummodo certa certis. Tunc manifestè apparet, quòd siquid pro satisfactione incertorum accipitur, ut pauperibus, seu in pias causas dispensetur totum, nova rapina est, & est quodammodo facere rapinam Christum in pauperibus suis. Propter eam quicumque hoc intelligit, atque novit, licet pauper sit, vel pauperibus dispenset, si quidquam inde accipit, & rapinam committit, & satisfacere obligatur his qui debent habere certa (cujus tamen contrarium quotidie intelligimus fieri) quia quòd restitui debet certis personis, non potest pauperibus dispensari. Extrav. de homicid. in cap. sicut dignum, ubi: Nun tamen aliena, cum ipsa potuissent eis quorum fuerant restituere, debuerunt pauperibus erogare. Justitia ergo obligat ad reparanda prius damna certa, quam incerta, certorum creditores incertis præferendos. Unde Sylvius hic merito dicit errare eos, qui, dum omnia reddere non possunt, cum Ecclesiæ Prælati de incertis componunt, ut sibi retineant, quod ipsis remittitur, hoc pacto creditores certos defraudantes. Debent enim primò creditoribus certis satisfacere, deinde pro incertis compositionem petere.

1446 At (inquit Leonardus Van Roy, Theol. Mor. to. 3. c. 8. q. 12.) dominus ignotus,

seu incertus, tantum juris habet, quam notus. Ergo non minùs ipsi satisfieri debet, in persona pauperum, quam cæteris. Sanè si hæres istius domini cognosceretur, ipsi æquè ac cæteris satisfieri deberet. Atqui dum ignoratur dominus, pauperes hæredis vices suppleant: quia voluntas domini est, ut quod sibi debetur, pauperibus tribuatur.

Respondeo dominum ignotum in propria, vel hæredum persona, tantum habere jus ad solutionem percipiendam, casu quo in propria persona, vel hæredum cognosceretur: in aliena verò persona pauperum non habere jus tam strictum, dum res sua in specie non extat apud debitorem, vel res sibi debita pauperibus distribui non potest absque præjudicio certorum creditorum. Atqui non potest ipsis absque eorum præjudicio distribui in casu nostro: utpote in quo jus certi creditoris ad debitum liquidum strictius & potius est, quam jus pauperum ad debitum alienum incertum, attento quòd pauperes non succedant in jus veri creditoris, nisi per præsumptam hujus voluntatem; jus proinde ipsorum non est omninò liquidum, imò aliquo modo controversum; & ut non esset controversum, non tam reale est, quam præsumptum; nec immediatum; sed mediatum; nec tam strictum, quam jus certorum creditorum; istis proinde titulis juri liquido, reali, immediato, & strictiori certorum creditorum postponendum, ex communi sensu Doctorum.

Quartò, inter debita certa, ea quæ debentur ex delicto, vel contractu oneroso, solvenda sunt ante illa, quæ solum debentur ex titulo gratuito; v. g. liberali promissione, maxime si hæc sint posteriora. Quia id æquitas dicitur, ex eodem communi Doctorum sensu. An autem debita ex legitimo contractu oneroso præferenda sint debitis ex delicto? Variant Doctores. Sententia tamen communior, probabilior, & præxi conformior est, nullam inter illa & ista esse præferentiam, nec ordinem. Non enim jure naturali: cum æquale jus creditoribus utrique competat. Neque jure positivo: quia nullum profertur, nec reperitur.

Collige, quòd licitum non sit acceptare donata, vel legata; dum donans, aut legans par non erat solvendis debitis titulo oneroso antè contractis; vel saltem per istas donationes, vel legata efficitur impar iis solvendis.

Quintò, inter debita ex delicto, vel contractu oneroso, nullus esse videtur ordo generalis ex natura rei, quasi una ante alia, sive prius, sive posterius contracta, naturali jure solvi debeant; jure tamen positivo, Gudelinus de jur. noviss. l. 4. c. 18. variis ex Legibus colligit sequentia.

1º. solvendum est creditoribus hypothecariis (quantum hypotheca se extendit) ante alios hypothecam non habentes, seposito particulari privilegio.

2º. inter hypothecarios, qui prior est tempore

potior (id est qui anteriorem habet hypothecam, sive specialem, sive generalem) potior est jure, ut habet regula 54. juris in 6. ipsi proinde prius solvendum, licet quoad contractum esset tempore posterior. Ad hoc tamen moribus nostris necesse est, quod conventio de hypotheca facta sit, seu (ut vulgò dicitur) realitata coram Magistratu, vel Juce loci, ubi res sita est. Alias non tribuit jus reale, nec præferentiam.

1450 Et quamvis hypothecam cum publico actus Instrumento, præferatur ei, qui cum solo Instrumento privato, eò quod major sit auctoritas Instrumentorum publicorum, quam privatorum; nihil refert tamen, an hypotheca expressa sit, sive facta hominis inducta, an tacita, seu Lege constituta: quia prius tempore tactam habens hypothecam, præfertur habentibus expressam tempore posteriori.

1451 Porro taciti pignoris, seu hypothecæ jus ex Legibus habent 1.º locator in rebus conductoris, in prædium urbanum investis, & in fructibus prædii rustici, pro pretio conductionis. 2.º Fideus, pro sibi debitis, in rebus omnibus sui creditoris; non tamen pro pœnis fiscalibus, seu multis, quæ à Fisco exiguntur, nisi creditores prius suum receperint. 3.º pupillus, furiosus, & alii qui in tutela sunt, vel curatela, in bonis Curatoris, & Tutoris. 4.º pupillus, non quilibet alius, in re ex nummis suis comparata. 5.º is qui pecuniam credidit ad ædificii restitutionem, in eo jus habet tacitæ hypothecæ; non item qui pecuniam mutuò dedit ad aliarum rerum reparationem, vel conservationem. Et quamvis juxta *L. in verbum ff. qui potiores in pign. qui pecuniam dedit ad ædificationem novæ domus, emptionem ejusdem agri, eorumque culturam & custodiam, domum, vel agrum pro hypotheca habeat; in Galliis tamen, & variis Provinciis Belgii nostri, aliis creditoribus non est potior, nisi convenerit de obligatione illius in pignus.*

1452 Post hypothecarios, seu reales, solvendum est creditoribus personalibus, seu chyrographariis, &c, si quid superfit, reliquis pro rata est dividendum, nullâ anterioritatis habitâ ratione, ut communis habet sententia Juristarum, communiorque Theologorum, quibuscum S. Antoninus ubi supra §. 3. *Sexerò (inquit) veniunt chyrographarii pro rata, non autem prioritate contractuum: quia licitum est debitori, pro camulo debitorum, facere deteriorationem causam creditorum priorum, nec dominum, nec hypothecam, nec privilegium habentium. L. 1. §. ex contrario ff. de reparat. Et ratio est, quia regula qui prior est tempore, &c. non est juris naturalis, sed humani, solum procedentis in debitis hypothecatis, ut communis habet usus fori, colligiturque ex *L. pro debito C. de bon. Auctor. Jud. possid. L. privilegia ff. de privileg. & L. 1. ff. de separation.**

Sciendum tamen inter creditores, actionem habentes (præter habentes jus hypothecæ) aliquos esse privilegiatos, qui præferentiam habent sibi per Leges concessam. Tale namque privilegium habent 1.º mulier ad dotem soluto matrimonio, vel non secutis nuptiis repetendam, ita ut aliis præferatur creditoribus, etiam antiquioribus, & habentibus jus tacitæ hypothecæ; non tamen expressæ, inquit Gudelinus ubi supra. Ad obviandum tamen fraudibus Mercatorum, qui immensas sæpè dotes addicebant in fraudem creditorum, Carolus V. statuit, hisce in Regionibus, nullam dotium à Mercatoribus constitutarum, esse prærogativam.

2.º privilegium præferentiæ habet pupillus, & alii in bonis suorum Tutorum & Curatorum, dum per eorum negligentiam, vel maleficiam læsi fuerint. 3.º impensæ funeris, ut solvi debeant ante alia debita, prout supra dixi. 4.º inter personales creditores, plurimum locorum consuetudines ex privilegio præferunt mercedem famulis, & artificibus debitas, honoraria Medicorum, pretia rerum in victum, & medicinarum traditarum, & similia, post moderatos tamen sumptus funerum pro qualitate defuncti. Christinæus volum. 2. decis. 194. n. 3. Sed quia ista non ubique locum obtinent, pro his & similibus attendendum quæ sit locorum consuetudo.

1454 Sciendum quoque eum qui ultrò solvit contra prædictum ordinem, peccare contra justitiam legalem (nisi fortè paupertas unius creditoris tanta foret, ut charitatis lege præferendus foret) quia facit contra jus potius, seu meliorem conditionem eorum, qui præferentiæ jus habent. Secluso tamen casu hypothecæ, solutionem talem accipiens non videtur teneri ad restitutionem. Non enim ratione rei acceptæ: utpote quæ nulli est obligata. Neque ratione injustæ acceptionis: quia non accepit contra justitiam commutativam, sed legalem ad summum; ut patet ex eo quod à Doctoribus omnibus excusetur à restitutione, si acceperit bonâ fide, ignorans jus prælationis aliorum. Et ratio est, quia sibi debitum accepit, nec ideò injustè accepit, saltem contra justitiam commutativam, quia debitor injustè dedit: cum jus prælationis solum liget debitorem, ne prius aliis solvat; non verò creditores, ne prius solutum accipiant. Stat quippe datio nem esse malam, & prohibitam, acceptionem tamen esse bonam, ut patet in accipiente rem prodigaliter datam; sicut & in acceptione Sacramentorum à Sacerdote malo, vel excommunicato se ingerente. Ita Sayrus, Molina, Lessius, Maldæus, & alii, quos refert, sequiturque Diana p. 11. tr. 3. resol. 13. contra Vasquez, Bonacinam, &c. Non ergo quia peccat debitor, integrè solvens uni creditori, non habenti jus præferentiæ, dum per hoc sit incapax ad solvendum aliis,

consequens est peccare creditorem, solutionem istam accipientem, ob rationem proximè allatam. Proinde dum debitor non est omnibus solvendo, solvat 1°. habentibus jus præferentiæ, deinde reliquum inter alios jure pares dividat.

1455 Dixi 1°. *qui ultro solvit*: quia si creditor, etiam tempore posterior, debitum suum ante alios (non hypothecarios) exigit, sive in judicio, sive extra, probabile est debitorem posse (ante juridicam bonorum suorum arrestationem) imò & debere ipsi solvere. Quia ratione diligentiae suæ in petendo, jus quoddam præferentiæ acquirit, meliorisque evadit conditionis. *L. pupillus ff. quæ in fraud. credit.* Unde sumptum videtur axioma: *Vigilantibus, & non dormientibus jura subveniunt.* Ita Bannez, Fagundez, Wiggers, Lessius, Dicastillo, &c. apud Dianam loco citato resol. 11. Verùm licet Authores isti existiment posse ipsi integrè solvere, de hoc ego dubito. Quia hoc non probat melior ipsius conditio.

1456 Dixi 2°. *nisi forte paupertas unius foret tanta*, &c. quia licet ordinariè prius solvendum non sit pauperi, quàm diviti (eò quòd solutio debiti ex justitia fiat commutativa, quæ non attendit nisi satisfactionem juris alterius) si tamen creditorum personalium unus in gravi sit necessitate, non alter; charitatis (aliam virtutum reginæ) lex & ordo permittere videtur, ut ipsi præ aliis solvantur, saltem ex bonis autoritate publicâ non arrestatis. Ita Sylvester, Medina, Salonius, Arragonius, Layman, & expressè S. Thomas opusc. 73. c. 18. cujus sententia, uti magis pia, ita magis probabilis videtur, quàm opposita Lessii, multorumque Recentiorum. Et ratio est, quia cum prædictus ordo præferentiæ in solis humanis Constitutionibus fundetur, potiùs quàm in jure aliquo naturali (exceptis saltem paucis casibus) rationaliter intelligitur, salvo charitatis ordine, qui nonnunquam meritò præponderat, exigitque, ut qui longè plus indiget, aliis non ita indigentibus præferatur, saltem in extrema gravique necessitate.

CAPUT CLII.

Septem causæ excusantes à restitutione.

1457 PRIMA causa est bona fides, seu ignorantia (quamdiù durat) quâ inculpate quis ignorat, alienam esse rem, quam bonâ fide possidet. Hujusmodi tamen ignorantiam habere non censentur ementes à militibus calices, vel ornamenta sacra, vel à vilibus personis gemmas, aut vala pretiosa.

1458 Secunda, physica, vel moralis impotentia debitoris, si sit absoluta. Ad moralem spectat necessitas extrema ipsius, vel parentum, filiorum, fratrum, uxoris, quamdiù durat, non obstante quòd creditor sit in pari necessitate, modo in eam conjectus non fuerit ip-

sâ rei suæ subtractione, v. g. unici panis, quem habebat in fame extrema. Tunc enim reddere tenerur, licet extremam & ipse famem patiens. Quia licet in tali necessitate omnia sint communia, melior est tamen (cæteris paribus) conditio possidentis rem suam. Extra necessitatem extremam, cum omnia non sint communia, debitor solùm excusatur, dum creditor esse non censetur rationaliter invitus, v. g. dum restituere non potest, nisi conjiciatur in necessitatem tam gravem, ut in ea creditor teneatur ipsi succurrere. Si tamen creditor in pari foret necessitate, debitor (licet in gravi necessitate constitutus) ipsi deberet restituere, vel solvere (quidquid in contrarium dicat Diana p. 11. tr. 5. resol. 13.) quia (saltem extra necessitatem extremam) potior est conditio creditoris, quàm debitoris, ob jus quod ipsi competit in debitorem, licet hic sit in possessione.

Si tamen debitor ex hoc decidere deberet notabiliter de statu suo justè acquisito, non ita creditor, nec ad istas angustias redactus sit culpâ suâ, v. g. luxu nimio, comessationibus, ludis, luxuriis, prodigalitatibus, &c. sed aliquo infortunio; debet quidem, ut restituat, statum suum diminuire aliquater infra alios ejusdem fortis (sepositis quibusdam gravioribus incommodis, quæ hinc aliquando oriri possunt) quia plenum statum alienis conservare, rationale non est, saltem dum spes satis propinqua non est, quòd absque tali diminutione satisfacere poterit: non tamen adeò notabiliter, ut de statu nobili ad plebeium transiret, vel ignominiam magnam incurreret.

An autem gravis necessitas spiritualis, seu grave animæ periculum, v. g. desperationis, prostitutionis filiarum, &c. à restitutione excuset? Plures affirmant. Sed cum in ejusmodi necessitate quisque sibi consulere possit, aliisque viis ab animæ periculo liberari; debitor non potest tunc restitutionem penitus omittere, si periculum istud perpetuò duret, licet Tamburinus oppositum probabile putet cum Rebello.

Tertia causa à nonnullis assignatur, bonorum cessio coram Judice. Verùm hæc id quidem habet privilegii ex jure civili, ut debitor pro debitis non possit incarcerationi, seu aliter in exteriori foro inquietari; in foro tamen conscientiae solùm excusat pro ratione impotentiae solvendi, quam supponunt Leges, vel Principes istud privilegium concedentes. Unde non dubitandum, quin ii qui bonis cedunt, solvere teneantur in utroque foro, si ad pinguiorem fortunam redierint. Quod enim aliqui Jurisperiti aiunt, ignominiam ipsorum, cessione conjunctam, solutionis loco subrogari, nec fundatum est, nec rationi consonum: quia æquum non est, ut creditores amittant jus suum, propter ignominiam ipsorum, cui nullam dederunt causam. Nec ignominia cessione illi conjungitur,